

Psikolojik Danışman Adaylarının Yardım Etme Stilleri

Candidate Psychological Counselors' Helping Styles

Ahu Arıcıoğlu¹ ve Fidan Korkut Owen²

Öz: Bu çalışmada, psikolojik danışma ve rehberlik dördüncü sınıf öğrencilerinin duyuşsal motor, somut/durumsal, soyut ve diyalektik/sistemik olarak gruplanan bilişsel stiller/ yardım etme stillerinden hangilerini tercih ettikleri ortaya konmaya çalışılmıştır. Araştırmada psikolojik danışman adaylarının tercih ettikleri bilişsel stil ile cinsiyetleri, lisans eğitiminde en fazla üzerinde durulan yaklaşım, rahat uygulayabileceklerini düşündükleri yaklaşımlar ve kendilerini yakın hissettikleri müdahale yöntemleri arasındaki ilişki araştırılmıştır. Bu amaçla, Barrio, Myers ve Sweeney (2006) tarafından geliştirilen, yazarlar (2008) tarafından Türkçeye uyarlanan Tercih Edilen Bilişsel Stiller Envanteri (TEBSE) ve kişisel bilgi formu uygulanmıştır. Araştırmanın katılımcılarını 2007-2008 öğretim yılı güz döneminde 19 farklı üniversitede Psikolojik Danışma ve Rehberlik Anabilim Dalında öğrenim gören 713 (397 kız ve 316 erkek) dördüncü sınıf öğrencisi oluşturmuştur. Psikolojik danışma ve rehberlik dördüncü sınıf öğrencilerinde kızların diyalektik- sistemik stili ve somut durumsal stili erkeklerden daha fazla kullandıkları görülmektedir. Yakın hissedilen müdahale yöntemleri- iki olarak tanımlanan, somut hikâye, güvengenlik kullanan psikolojik danışman adaylarının somut/durumsal, soyut ve diyalektik/sistemik stilleri ölçen boyutlardan daha yüksek puan aldıkları görülmüştür.

Anahtar Sözcükler: Bilişsel/duyuşsal stil, yardım etme stili, psikolojik danışman eğitimi

Abstract: The purpose of this study was to examine the cognitive/helping style of 4th year university students majoring in psychological counseling and guidance. This study utilized the Preference Inventory for Cognitive Styles (PICS) which was adapted for using with a Turkish sample. The cognitive styles of 4th year psychological counseling and guidance students were examined in light of four secondary variables; (a) theories most frequently emphasized during their undergraduate education, (b) approaches they perceive as easy to apply, (c) techniques perceived as easy to use and (d) their gender. The study utilized the responses from a total of 713 respondents (397 females and 316 males) all of whom were 4th year students majoring in psychological counseling and guidance. The students were from 19 public universities from all regions of Turkey. Female students reported using concrete situational style and dialectic-systemic style more than their male peers. Those who favored concrete stories and assertiveness training scored higher on concrete-situational, dialectic-systemic and formal dimensions.

Key Words: Cognitive/emotional style, helping style, counselor education.

İnsanların ilişki kurma biçimleri, düşünme ve hissetme biçimlerinden etkilenmektedir. Dolayısıyla düşünme biçimleri ilişkilerde son derece önemli bir yere sahiptir. Plato ve Piaget'in görüşlerinden ve bir dizi gelişimsel kuramdan (Ivey, Ivey, Myers ve Sweeney, 2005) etkilenerek Ivey (1986) tarafından geliştirilen Gelişimsel Psikolojik Danışma ve Terapi (GPDT), psikolojik danışma alanında davranışları etkilemesi açısından düşünme stillerini vurgulayan yaklaşımlardan biridir (Ivey ve diğ., 2005). GPDT'ye göre duyuşsal gelişim bilişsel gelişimden ayrı tutulamaz. Bu yaklaşıma göre duyuş, bilişin özel bir şeklidir. GPDT'de danışanın duyuşlarının farkında olması, duyuş-

gularını şimdi ve burada yaşaması, duyuşlarını içinde bulunduğu sistem içerisinde değerlendirmesi ve aynı zamanda aynı olaya farklı duyuşlarla yaklaşmanın mümkün olabileceğini kavraması önemlidir. Bu çerçevede GPDT hem bilişsel gelişime, hem duyuşsal gelişime aynı ölçüde önem vermektedir (Ivey, 1986).

Bütün psikolojik danışma uygulamalarında terapötik sürecin en önemli unsurlarından birisi psikolojik danışmandır. Psikolojik danışman ise gerekli yardım etme becerileri konusunda uzmanlaşmış kişidir (Voltan-Acar, 2006). Yardım etme becerilerine ek olarak psikolojik danışmanların ve danışanlarının sahip oldukları bilişsel stiller psikolojik danışma iliş-

Yazar Notu: Arıcıoğlu'nun (2008) doktora tezinin bir kısmıdır.

¹ Yrd.Doç. Dr., Pamukkale Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Denizli.

² Prof. Dr., Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Ankara.

kisini doğrudan etkilemektedir (Ivey, Ivey, Myers ve Sweeney 2005). Nitekim Barrio Minton ve Myers (2008) tarafından yapılan bir çalışmada psikolojik danışmanların tercih ettikleri bilişsel stil ile psikolojik danışmadaki müdahale biçimleri arasında yakın bir ilişki olduğu bulunmuştur. Sözü edilen ilgili yazına göre düşünme biçimleri yardım etme stillerini de etkilemektedir. Ivey (1986, 1991) ve Ivey ve arkadaşları (2005) yazılarında bilişsel stiller yerine sıklıkla yardım etme stilleri kavramını kullanmaktadırlar. Bu çalışmada da bu iki kavram, birbirlerinin yerine kullanılmaktadır.

Bütüncül psikolojik danışma yaklaşımları, geliştirilen çeşitli müdahale yaklaşımlarının bir araya gelmesinden oluşmaktadır. Tüm psikolojik danışma yaklaşımları, psikolojik danışmanın, danışana ve sorununa dayalı olarak uygun olan müdahaleyi seçmesini vurgulamaktadır. GPDT yaklaşımına göre danışanların bilişsel stillerine uygun olan müdahalelerin seçimi önemlidir. Bu yaklaşıma göre insanların duygusal-devinimsel, somut -durumsal, soyut ve diyalektik-sistemik stil olmak üzere farklı işlevleri olan dört temel düşünme stili vardır (Ivey ve diğ., 2005). *Duyusal-devinimsel stili* kullanan kişiler yaşantının parçalarına odaklanırlar ve beş duyu organıyla algıladıklarını anlatırlar. Bu stilin olumlu yanı, bu kişilerin şimdi ve burada olanla çok ilgilenmeleridir. *Somut -durumsal stili* kullanan kişiler yaşam olaylarını çok detaylı ve somut bir şekilde anlatırlar ancak, anlattıklarının onlar için ne anlama geldiğini sıklıkla fark edemedikleri için aktarmazlar. Bu stilin olumlu tarafı; bu kişilerin kişisel dünyalarını çok iyi anlatabilmeleridir. Olumsuz tarafı ise başkalarının bakış açısıyla bakmakta zorlanmalarıdır *Soyut stili* kullanan kişiler, kendileri hakkında düşünmektedirler ve yaşadıkları olayların kendilerine yansımaları hakkında fikirleri vardır. Başka bakış açılarından da bakmayı bilmemektedirler. *Diyalektik-sistemik stili* kullanan kişiler kendilerini bir sistemin (aile, iş, dernek vb.) içinde algılayabilmekte ve bu sistemlerin kendi üzerlerindeki etkilerini fark edebilmektedirler. Bu kişiler düşünceleri ve duyguları hakkında karmaşık bir şekilde düşünebilirler; dünyayı algılama biçimlerini ve bu biçimlerin olumlu ve olumsuz yanlarını değerlendirebilirler. Eğer çok üst boyutlarda ve çoğunlukla bu stil kullanılırsa, bu durumda kişiler duygusal-hareketsel tepkileri yaşamazlar ve kendi davranışları hakkında somut konuşmazlar ki, bu da bu stilin olumsuz tarafıdır.

Dört stilin biri diğerinden daha iyi değildir, ancak bir stilde takılı kalmak kişiyi sınırlayan bir durum yaratmaktadır (Ivey ve diğ., 2005). GPDT'ye göre kişiler, olaylar ve yaşadıkları karşısında tek bir stil yerine bu dört stile de uygun tepkiler verilerse olayları daha sağlıklı yaşarlar. O nedenle, GPDT'de amaç danışa-

nın bu dört stili de kullanır hale gelmesine yardımcı olmaktır. Bunu yapabilmesi için psikolojik danışmanın ilk önce kendi düşünme stili bilmesi gerekir. Daha önce de belirtildiği gibi, psikolojik danışmanların tercih ettikleri bilişsel stil ile psikolojik danışmadaki müdahale biçimleri arasında ilişki vardır. Psikolojik danışmanın kendi tercih ettiği bilişsel stilin farkında olmasının ardından, danışanın daha çok hangi stili kullandığını anlaması ve o stile uygun tepkiler vermesi gerekmektedir. (Ivey ve diğ., 2005; Sweeney, Myers ve Stephan, 2006). Psikolojik danışmanların, tüm bilişsel stilleri kullanabilmeleri psikolojik danışma ilişkisinin yolunda gitmesinde belirleyici bir öneme sahiptir. Danışan, psikolojik danışmana başvurana kadar çözüm için bir dizi eylemde bulunmuştur. Bu nedenle öncelikle yapılması gereken temel değerlendirme, başvuran bireyin daha önceden gerçekleştirdiği eylemlerin niteliğinin belirlenmesidir. Dolayısıyla, psikolojik danışmanların kendi yardım etme stillerini bilmeleri psikolojik danışma ilişkisinde farklı bilişsel stile sahip olan danışanlarını anlamalarına ve farklı bilişsel stilleri etkili olarak kullanmalarına yardımcı olabilir.

Bu çalışmada, psikolojik danışma ve rehberlik dördüncü sınıf öğrencilerinin tercih ettikleri bilişsel stiller/ yardım etme stilleri ortaya konmaya çalışılmıştır. Bu amaçla, bu çalışmada psikolojik danışman adaylarının tercih ettikleri bilişsel stil ile cinsiyetleri, kendilerini yakın hissettikleri kuram ve kolay uygulayabileceklerini düşündükleri müdahale yöntemleri arasındaki ilişki araştırılmıştır. Ivey ve arkadaşları (2005) tarafından, psikolojik danışman'ın, kendisinin ve danışanın düşünme stiline farkında olarak, uygun zamanlarda dilini ve psikolojik danışmada kullandığı teknikleri danışanın düşünme stilleri doğrultusunda ayarlayarak psikolojik danışmanın etkililiğini artırabileceği savunulmaktadır. O nedenle, bu sonuçların psikolojik danışman eğitimi sırasında kullanılabilmesi düşünülmektedir.

Yöntem

Bu çalışmada, psikolojik danışma ve rehberlik dördüncü sınıf öğrencilerinin düşünme/yardım etme stillerinin nasıl bir örüntü gösterdiği tarama yöntemi aracılığı ile incelenmiştir.

Katılımcılar

Araştırma kapsamına giren bireyleri, 2007-2008 öğretim yılı güz döneminde, dördüncü sınıf öğrencisi bulunan 19 farklı üniversitede, Psikolojik Danışma ve Rehberlik Anabilim Dalında öğrenim gören öğrenciler oluşturmuştur. Dolayısıyla araştırma kapsamını Hacettepe, Ankara, Gazi, Mersin, Sakarya, Pamukkale, Dokuz Eylül, Selçuk, Atatürk, Karadeniz Teknik,

İnönü, Marmara, Uludağ, İstanbul, Ege, Çukurova, Boğaziçi, Abant İzzet Baysal ve Ondokuz Mayıs Üniversitelerinde Psikolojik Danışma ve Rehberlik Anabilim Dalında okuyan 397 kız, 316 erkek olmak üzere toplam 713 dördüncü sınıf öğrencisi oluşturmuştur.

Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada veri toplamak için Tercih Edilen Bilişsel Stiller Envanteri ile Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır.

Tercih Edilen Bilişsel Stiller Envanteri (TEBSE)

Barrio, Myers ve Sweeney (2006) tarafından geliştirilen (Preference Inventory for Cognitive Styles/PICS), Tercih Edilen Bilişsel Stiller Envanteri TEBSE, Arıcıoğlu ve Korkut Owen (2008) tarafından Türkçe'ye uyarlanmış, ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları yapılmıştır. TEBSE, toplam 28 maddeden ve Duyusal Devinimsel (DD), Somut Durumsal (SD); Soyut (S) ve Diyalektik Sistemik (DS) adlarında dört alt boyuttan oluşmaktadır. Yapı geçerliğinde açıklayıcı faktör analizinde, ölçek için dört boyutlu yapı elde edilmiş, doğrulayıcı faktör analizinde sınanan modelin oldukça iyi uyum indekslerinin olduğu saptanmıştır. TEBSE'nin Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayıları ve 77 kişiyle dört hafta arayla yapılan test tekrar test güvenilirlik katsayıları sırasıyla DD .58 ve .70; SD .58 ve .80; S .69 ve .70, DS ise .64 ve .64'dir. İlk iki alt boyut altışar, son iki alt boyut ise sekiz maddeden oluşmakta ve ölçek dört ayrı puan vermektedir. Öğrencilerden ölçekte yer alan her bir maddenin kendilerine ne kadar uyduğunu 1-4 arasında derecelere göstermeleri istenmektedir. Maddelere verilen tepkiler, 1=Nadiren, 2=Bazen, 3=Sık sık ve 4=Genellikle şeklinde derecelendirilmektedir. Ölçekte tersine çevrilmiş madde bulunmamaktadır. Alt ölçeklerden alınan puanların yüksekliği kişilerin tercih ettikleri bilişsel stili ortaya koymaktadır. Her stil için eşit sayıda madde bulunmadığı için stil puanları öncelikle z standart puanlarına dönüştürülmektedir. Hem bireysel hem de grup olarak uygulanabilen ölçeğin cevaplama süresi yaklaşık 10 dakikadır.

Kişisel Bilgi Formu

Bu araştırmada inceleme konusu olan bağımsız değişkenlere ilişkin bilgi toplamak amacıyla araştırmacılar tarafından Kişisel Bilgi Formu geliştirilmiştir. Formda araştırma kapsamında yer alan öğrencilere cinsiyetlerinin yanı sıra, bilişsel stillerle bağı olduğu düşünüldüğü için lisans eğitimleri boyunca en fazla üzerinde durulan yaklaşımlar, bu yaklaşımlar arasında daha etkili olduğunu ve kendilerinin uygulayabileceklerini düşündükleri yaklaşımlar ve kendilerine yakın gelen müdahale yöntemleri sorulmuştur.

Verilerin Çözümlemesi

Araştırmada, bağımsız değişkenler olarak cinsiyet, lisans eğitiminde en fazla üzerinde durulan yaklaşım, uygulanabileceği düşünülen yaklaşım ve yakın hissedilen müdahale yöntemi alınmıştır. Bağımlı değişkenler ise TEBSE'nin alt ölçekleri olan duyusal devinimsel, somut durumsal, soyut ve diyalektik sistemik bilişsel stillerdir. Bağımsız ve bağımlı değişkenlerin birden çok olması sebebiyle çok değişkenli varyans analizi uygulanmıştır. Uygulanan çok değişkenli varyans analizi deseninde sadece ana etkiler incelenmiş, modelin bağımsız değişken sayısı fazla olması sebebiyle, etkileşimler modele dahil edilmemiştir. Çok değişkenli varyans analizi öncelikle tüm bağımlı değişkenler için bir varyans testi yapmaktadır. Bu test için Wilk's Lambda değerinin anlamlılık düzeyi göz önüne alınabilmektedir (Tabachnick ve Fidell, 2001).

Bulgular

Araştırmada, 2007-2008 öğretim yılı güz döneminde Türkiye'deki Psikolojik Danışma ve Rehberlik Programlarına devam eden 713 dördüncü sınıf öğrencisine TEBSE ve kişisel bilgi formu uygulanmıştır. Bulgular, frekans analizi ve MANOVA sonuçları olmak üzere iki grupta sunulmuştur. Öğrencilerin tercih ettikleri bilişsel stillere ilişkin frekans dağılımları Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1. PDR Öğrencilerinin Tercih Ettikleri Bilişsel Stile İlişkin Frekans Tablosu

Tercih Edilen Bilişsel Stil	n	Yüzde %
Duyusal Devinimsel (dd)	203	28,47
Somut Durumsal (sd)	192	26,93
Soyut (s)	156	21,88
Diyalektik Sistemik (ds)	162	22,72
Toplam	713	100

Bireylerin hangi stilleri daha çok kullandığının incelenebilmesi amacıyla her bir bireyin en sık kullandıkları stil belirlenmiştir. Her stil için eşit sayıda madde bulunmadığı için stil puanları öncelikle z standart puanlarına dönüştürülmüştür. Böylelikle farklı stil puanları karşılaştırılabilir bir ölçek üzerine yerleştirilmiştir. Bunun ardından Microsoft Excel programı yardımıyla her bir bireyin en yüksek puanı aldığı stil belirlenmiştir. Buna göre bireylerin en çok hangi stile eğilim gösterdiğine dair bir frekans tablosu oluşturulmuştur. Tablo 1'de de görüldüğü gibi Psikolojik Danışma ve Rehberlik dördüncü sınıf öğrencilerinin %28'i duyusal devinimsel stilde, %27'si somut durumsal stilde, %23'ü diyalektik sistemik stilde ve %22'si ise soyut stilde yer almışlardır.

Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dördüncü Sınıf Öğrencileri ile Yapılan Çok Değişkenli Varyans Analizine (MANOVA) İlişkin Bulgular

Cinsiyet, lisansta en fazla üzerinde durulan yaklaşım, uygulanabilen yaklaşım ve yakın hissedilen müdahale yöntemleri değişkenlerine göre frekans analizi Tablo 2’de verilmiştir. Tablo 2’de verilen frekans tablosu MANOVA’ya hazırlık niteliğindedir.

dahaleler yer almaktadır. “Yakın hissedilen müdahale yöntemleri- iki”de somut durumsal stilde işlediği ifade edilen somut hikâye anlatma, güvengenlik eğitimi gibi terapötik müdahaleler yer almaktadır. “Yakın hissedilen müdahale yöntemleri- üç”de soyut stilde işlediği ifade edilen birey merkezli psikolojik danışma, psikodinamik yaklaşımlar gibi terapötik müdahaleler yer almaktadır. “Yakın hissedilen müdahale yöntem-

Tablo 2. Bağımsız Değişkenlere Göre Frekans Dağılımı

		Frekans	Yüzde
Cinsiyet	Kız	397	55,7
	Erkek	316	44,3
	Toplam	713	100,0
Lisansta En Fazla Üzerinde Durulan Kuram	Hümanistik	236	33,1
	Bilişsel davranışçı	201	28,2
	Psikoanalitik	180	25,2
	Diğer	50	7,0
	Toplam	667	93,5
Uygulanabilen Kuram	Hümanistik	245	34,4
	Bilişsel davranışçı	237	33,2
	Diğer	137	19,2
	Psikoanalitik	63	8,8
	Toplam	682	95,7
Yakın Hissedilen Müdahale Yöntemleri- 1	Beden odaklı çalışmalar	244	34,2
	Diğer	469	65,8
	Toplam	713	100,0
Yakın Hissedilen Müdahale Yöntemleri- 2	Somut hikâye güvengenlik	440	61,7
	Diğer	273	38,3
	Toplam	713	100,0
Yakın Hissedilen Müdahale Yöntemleri- 3	Düşünce örüntülerini keşfettirici teknikler	390	54,7
	Diğer	323	45,3
	Toplam	713	100,0
Yakın Hissedilen Müdahale Yöntemleri- 4	Bütün okulu ilgilendiren projeler	190	26,6
	Diğer	523	73,4
	Toplam	713	100,0

Tablo 2’de görüldüğü gibi, araştırmadaki PDR dördüncü sınıf öğrencilerinin %55,7’si kız, %44,3’ü erkektir. Bu öğrencilerin % 33,1’i hümanistik, % 28,2’si bilişsel davranışçı, % 25,2’si psikoanalitik ve % 7’si diğer yaklaşımların lisans eğitimlerinde en fazla üzerinde durulan kuram olduğunu ifade etmişlerdir. Öğrencilere bu yaklaşımlardan kendilerine en çok etkili gelen ve uygulayabileceklerini düşündükleri yaklaşımı belirtmeleri istenmiştir. Öğrencilerin % 34,4’ü hümanistik, % 33,2’si bilişsel davranışçı, % 19,2’si diğer ve % 8,8’i psikoanalitik yaklaşımı belirlemişlerdir. Öğrencilerin kendilerine yakın hissettikleri etkinlikler ise, literatürde her bir bilişsel stilde işlediği ifade edilen terapötik müdahalelerden (Ivey, 1991, Ivey ve diğ., 2005) yola çıkarak ele alınmıştır. “Yakın hissedilen müdahale yöntemleri- bir”de duyuşsal devinimsel stilde işlediği ifade edilen beden odaklı etkinlikler ve gevşeme egzersizleri gibi terapötik mü-

leri- dört”de ise diyalektik sistemik stilde işlediği ifade edilen bütün okulu ilgilendiren projeler, feminist terapi gibi terapötik etkinlikler ifade edilmektedir. Öğrencilerin kendilerine yakın hissettikleri etkinlikler ise beden odaklı çalışmalar % 34,4, somut hikâye anlatma ve güvengenlik eğitimi % 61,7, düşünce örüntülerini keşfettirici etkinlikler %54,7 ve bütün okulu ilgilendiren projeler % 26,6 olarak sıralanmıştır.

Bu çalışmada, bağımsız ve bağımlı değişkenlerin birden çok olması sebebiyle, çok değişkenli varyans analizi (Sümbüloğlu ve Sümbüloğlu, 2002) kullanılmıştır. Çok değişkenli varyans analizi tablosu aşağıda verilmiştir.

Tablo 3’de de görüleceği gibi Wilk’s Lambda değerleri cinsiyet ve yakın hissedilen müdahale yöntemleri iki değişkenleri için anlamlı görülmektedir. Bu nedenle, bu değişkenlere dair varyans analizi tabloları göz önüne alınarak hangi değişkenlerde anlamlı

Tablo 3. PDR 4. Sınıf Öğrencilerine ilişkin Çok Değişkenli Varyans Analizi (MANOVA) Tablosu

Etki	Wilks' Lambda	F	Hipotez Serbestlik Derecesi	Hata Serbestlik Derecesi	Anlamlılık düzeyi
Kesişim	0,04	3925,41	4	608	0,00
Cinsiyet	0,95	7,61	4	608	0,00
Lisansta En fazla üzerinde durulan Yaklaşım- 1	0,97	1,54	12	1608,908	0,10
Uygulanabilen Yaklaşım- 1	0,98	1,20	12	1608,908	0,28
Yakın hissedilen müdahale yöntemleri- 2	0,98	3,67	4	608	0,01

farklar bulunduğu incelenmiştir. Tablo 4'de varyans analizi sonuçları verilmiştir.

Tablo 4'de alt ölçeklerden alınan toplam puanlar Duyusal Devinimsel (DD), Somut Durumsal (SD),

dir. Benzer biçimde kızların aldıkları somut durumsal puan ortalaması 17,04 iken erkeklerin aldıkları somut durumsal puan ortalaması 15,74 olarak belirlenmiştir. Benzer şekilde kızların erkeklerden daha fazla somut

Tablo 4. Cinsiyet ve Yakın Hissedilen Müdahale Yöntemleri 2 Değişkenlerine İlişkin Varyans Analizi Tablosu

Kaynak	Bağımlı Değişken	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Ortalama Kareler	F	Anlamlılık Düzeyi
Cinsiyet	DD	0,34	1	0,34	0,03	0,85
	SD	212,29	1	212,29	22,22	0,00
	S	0,06	1	0,06	0,00	0,95
	DS	62,34	1	62,34	5,15	0,02
Yakın hissedilen müdahale yöntemleri 2	DD	30,61565721	1	30,62	3,13	0,08
	SD	113,7148555	1	113,71	11,90	0,00
	S	91,14825444	1	91,15	7,04	0,01
	DS	70,82538958	1	70,83	5,85	0,02
Hata	DD	5977,267976	611	9,78		
	SD	5836,793631	611	9,55		
	S	7915,405316	611	12,95		
	DS	7401,021373	611	12,11		
Toplam	DD	196827,04	630			
	SD	178138,4	630			
	S	315132,3356	630			
	DS	296339,8095	630			

Soyut (S) ve Diyalektik Sistemik (DS) olarak gösterilmiştir. Çok değişkenli varyans analizinin bir parçası olan varyans analizi tablolarında görüldüğü üzere somut durumsal ve diyalektik sistemik değişkeni cinsiyete göre fark göstermektedir. Cinsiyete göre somut durumsal ve diyalektik sistemik değişkenlerinin ortalama ve standart sapmaları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 5 incelendiğinde kızların aldıkları diyalektik sistemik puan ortalaması 21,65, erkeklerin aldıkları diyalektik sistemik puan ortalaması ise 21'dir. Dolayısıyla bu, kızların erkeklerden daha fazla diyalektik sistemik stili kullandıkları anlamına gelmekte-

durumsal stili kullandıkları görülmektedir. Yukarıdaki betimsel istatistiklere bakıldığında kızların hem diyalektik sistemik, hem de somut durumsal değişkenlerinde erkeklere göre daha fazla puan aldıkları görül-

Tablo 5. Cinsiyet ile Somut Durumsal ve Diyalektik Sistemik Değişkenlerine Ait Puanların Dağılımı

	Cinsiyet	\bar{X}	Standart Sapma	Cohen'in d'si
dstop	Kız	21,65	3,54	0,40
	Erkek	21,00	3,50	
sdtop	Kız	17,04	3,27	0,18
	Erkek	15,74	3,07	

mektedir. Cohen (1992), etki büyüklüklerini, .20-.30 arası küçük, .30-.40 orta ve .50 ve üzerini büyük fark olarak ifade etmektedir. Etki büyüklükleri incelendiğinde diyalektik sistemik değişkenindeki farkın orta büyüklükte, somut durumsal değişkenindeki farkın ise küçük olduğu görülmektedir.

Yakın hissedilen müdahale yöntemleri-iki değişkenine göre incelendiğinde ise somut durumsal, soyut ve diyalektik sistemik değişkenlerinde anlamlı farklar olduğu görülmektedir. Fakların hangi grup lehine olduğunu görmek için betimsel istatistikleri incelemek gerekmektedir. Yakın hissedilen müdahale yöntemleri iki değişkenine göre ortalama ve standart sapmalar Tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6. Yakın Hissedilen Müdahale Yöntemleri 2 Değişkenine Ait Puanların Dağılımı

		\bar{X}	Standart Sapma	Cohen’in d’si
sdtop	Somut Hikâye Güvengenlik	16,80	3,26	0,27
	Seçmemiş Olanlar	15,92	3,14	
dstop	Somut Hikâye Güvengenlik	21,65	3,55	0,21
	Seçmemiş Olanlar	20,90	3,45	
Stop	Somut Hikâye Güvengenlik	22,36	3,59	0,20
	Seçmemiş Olanlar	21,64	3,63	

Tablo 6’daki betimsel istatistiklere bakıldığında somut hikâye güvengenlik kullananların (yakın hissedilen müdahale yöntemleri iki) somut durumsal, diyalektik sistemik ve soyut stil değişkenlerinde daha yüksek puan aldıkları görülmüştür. Farkların etki büyüklüklerine bakıldığında 0,20 ile 0,27 standart sapma arasında olduğu görülmektedir. Dolayısıyla, farklar istatistiksel olarak anlamlı fakat küçük farklardır.

Tartışma ve Öneriler

Bu araştırmada, psikolojik danışma ve rehberlik dördüncü sınıf öğrencilerinin tercih ettikleri bilişsel stiller, bazı değişkenlere göre incelenmiştir. Bu doğrultuda araştırmadan elde edilen bulgulara ilişkin tartışma aşağıda sunulmuştur. Her bir bireyin en yüksek puanı aldığı stil belirlenmiştir. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre bireylerin en çok hangi stile eğilim gösterdiğine dair bir frekans tablosu oluşturulmuştur. Buna göre 713 psikolojik danışma ve rehberlik dördüncü sınıf öğrencisi en çok “Duyusal devinimsel”, ikinci olarak “Somut durumsal”, üçüncü olarak “Diyalektik sistemik ve en az “Soyut” stili tercih etmektedir. Psikolojik danışma ve rehberlik dördüncü sınıf öğrencilerinin tercih ettikleri bilişsel stiller birbirine yakın bir dağılım göstermektedir. Bu yakın dağılıma dayanarak, psikolojik danışma ve rehberlik dördüncü sınıf öğrencilerinin tüm bilişsel stilleri kullandıkları yorumu yapılabilir. Aşağıda, psikolojik danışma ve rehberlik dördüncü sınıf öğrencilerinin cinsiyetleri,

lisans eğitimleri boyunca en fazla üzerinde durulan yaklaşım, uygulayabileceklerini düşündükleri yaklaşım ve kendilerine yakın hissettikleri müdahale yöntemi değişkenlerine göre tercih ettikleri bilişsel stiller tartışılacaktır.

Cinsiyet

Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre cinsiyet değişkeni açısından, psikolojik danışma ve rehberlik dördüncü sınıf öğrencilerinin TEBSE’nin “Duyusal Devinimsel” ve “Soyut” alt ölçek puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür. “Somut Durumsal”, “Diyalektik Sistemik” alt ölçeklerinde ise kızların erkeklere göre daha fazla

puan aldıkları görülmektedir. Somut durumsal stili ölçen maddelere bakıldığında, daha çok planlamaya dayalı ifadeler olduğu görülmektedir. Planlı olmanın ve zaman yönetiminin kadınlarda daha önemli olduğu söylenebilir. Buna ek olarak diğer somut durumsal stil maddelerininse iletişimle ilgili olduğu görülmektedir. Bu maddeler ise ilişki maddeleridir. Gilligan (1982), kadınların daha ilişki olduklarını ifade etmektedir. Kadınlarda kendine dönmenin ve kendini açmanın daha sık yaşandığı söylenebilir. Bu anlamda, araştırmadan elde edilen bu bulgunun alanyazınla tutarlılık gösterdiği söylenebilir. “Diyalektik Sistemik” alt ölçeğinde de, kızların erkeklere göre daha fazla puan almaları aynı süreçlerle açıklanabilir.

Lisans Eğitimi Boyunca En Fazla Üzerinde Durulan Yaklaşımlar

Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre lisans eğitimi boyunca en fazla üzerinde durulan yaklaşımlar değişkeni açısından psikolojik danışma ve rehberlik dördüncü sınıf öğrencilerinin TEBSE’nin “Duyusal Devinimsel”, “Somut Durumsal”, “Soyut” ve “Diyalektik Sistemik” alt ölçek puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür. Bu bulgu, farklı üniversitelerdeki Psikolojik Danışma ve Rehberlik Anabilim Dalı programlarında lisans düzeyinde benzer yaklaşımların vurgulanması ile açıklanabilir. Üniversitelerdeki PDR programlarına bakıldığında birbirlerinden farklı yapıları olduğu (Akkoyun,

1995), ancak Mocan Aydın (2007) tarafından söz edildiği gibi hepsinin insancıl yaklaşımları daha fazla vurguladığı söylenebilir. Buna ek olarak, lisans eğitimi boyunca en fazla üzerinde durulan yaklaşımlar dikkate alınırken, eğitim programı içinde bir dönem boyunca söz konusu kurama ayrılan süre ve kuramın nasıl işlendiği dikkate alınmaksızın, öğrenci beyanına göre değerlendirme yapılmış olması bir sınırlılık olarak düşünülebilir.

Öğrencilerin Rahat Uygulayabileceklerini Düşündükleri Yaklaşımlar

Araştırma sonucu elde edilen bulgulara göre, öğrencilerin rahat uygulayabileceklerini düşündükleri yaklaşımlar değişkeni açısından psikolojik danışma ve rehberlik dördüncü sınıf öğrencilerinin TEBSE'nin "Duyusal Devinimsel", "Somut Durumsal", "Soyut" ve "Diyalektik Sistemik" alt ölçek puanlarının ortalamaları arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür. Bu çalışmada, öğrencilerin rahat uygulayabileceklerini düşündükleri yaklaşım değişkeni açısından anlamlı düzeyde fark bulunmaması, öğrencilerin psikolojik danışma deneyimlerinin eksik olması ile açıklanabilir. Ayrıca bu araştırma ölçeklerinin dördüncü sınıfın ilk döneminde uygulanmış olması da bir sınırlılık olarak düşünülebilir. Bu dönemde öğrenciler henüz psikolojik danışma uygulamaları yaptıkları dersleri almamışlardır. Öğrencilerin rahat uygulayabileceklerini düşündükleri yaklaşım, ideal benlerini yansıtabilir. Dolayısıyla, ölçek uygulamasının öğrencilerin psikolojik danışma uygulamalarına ilişkin dersleri almadan önce yapılmasının elde edilen bulgulara katkısı olduğu düşünülmektedir.

Öğrencilerin Kendilerine Yakın Hissettikleri Müdahale Yöntemleri

Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre öğrencilerin kendilerine yakın hissettikleri müdahale yöntemi değişkeni açısından, yakın hissedilen müdahale yöntemleri iki'yi kullananların, TEBSE'nin "Somut Durumsal", "Soyut" ve "Diyalektik Sistemik" alt ölçeklerinden aldıkları toplam puanlarının daha yüksek olduğu görülmüştür. Yakın hissedilen müdahale yöntemleri iki, somut hikaye anlatma/ öyküsel teknikler, güvengenlik eğitimi, sosyal beceri eğitimi, akılcı duygusal davranışçı terapi/ A-B-C analiz, gerçeklik terapisi, çözüm odaklı yaklaşımlar vb. somut durumsal stilde işlediği belirtilen (Ivey, 1991; Ivey ve diğ., 2005) müdahalelere gönderme yapmaktadır. Dolayısıyla, yakın hissedilen müdahale yöntemleri iki'yi kullananların somut aktivitelerle, görülenlerle düşünmeye eğilimi ölçen "Somut Durumsal" stil alt ölçeğinden yüksek puan alması beklenen bir durumdur. Doğru toplumlarında hikâyeler uzun yıllar hayat

dersi vermek amacıyla kullanılmıştır (Peseschkian, 1998). Yakın hissedilen müdahale yöntemleri iki'yi kullananların "Soyut" ve "Diyalektik Sistemik" alt ölçeklerinden aldıkları toplam puanlarının da yüksek olması ise, Türk kültürünün masallar ve hikâyelerle beslenmiş toplumlardan biri olmasıyla açıklanabilir. "Duyusal devinimsel" değişkeni, yakın hissedilen müdahale yöntemleri iki değişkeni açısından farklılık göstermemektedir. Duyusal devinimsel stilde beş duyu organıyla algılananlara odaklanılır. Bu bulgu, Voltan-Acar'ın (2004) ifade ettiği gibi, Türk kültüründe bedene ilişkin duyumsamaların yok denecek kadar az olması ile açıklanabilir.

Yukarıda çalışmadan elde edilen bulguların tartışması ve yorumu yapılmıştır. Bu doğrultuda ilerdeki uygulama ve araştırmalara yönelik önerilerde bulunulmuştur.

Araştırma Bulgularına Dayalı Öneriler

Bulgularda görüldüğü gibi, psikolojik danışman adayları bilişsel stillerden birini ya da bir kaçını diğerlerine oranla daha baskın olarak kullanmamaktadırlar. Bu bulgu olumlu olarak değerlendirilmektedir. Psikolojik danışma ve rehberlik eğitiminde, farklı düşünme stilleri olan danışanlarla kullanılabilir yaklaşımlara dikkat çekilebilir.

Gelişimsel Psikolojik Danışma ve Terapi yaklaşımında, psikolojik danışmanların danışanlarının farklı stiller arasında geçiş yapabilmelerine yardımcı olabilmeleri için kendi stillerinin de farkında olmaları gerektiği daha önce de vurgulanmıştır. Bu nedenle psikolojik danışman eğitiminde, çeşitli derslerin içinde bilişsel stiller ve psikolojik danışmada bu stillerin kullanımına değinilmesinin de yararlı olacağı düşünülmektedir.

Araştırma sonucunda kızların hem somut durumsal, hem de diyalektik sistemik değişkenlerinde erkeklere göre daha fazla puan aldıkları görülmektedir. Ivey ve diğerleri (2005), kültür ile sadece etnik ve ya ırksal özellikleri değil, cinsel tercih, sosyal sınıf, dini ya da manevi (spiritüel) inanış, cinsiyet ve yerel özellikler vb. gibi etkenleri de kastetmektedirler. Ivey (1991) psikolojik danışmayı özgürleşme olarak ele alır. Eşitsizlikleri ortadan kaldırmayı amaçlar. Bu yönden bakıldığında, PDR programlarında cinsiyet farklarını da vurgulayan çok kültürlü psikolojik danışmaya da yer verilmelidir.

Araştırma sonucu elde edilen bulgulara göre öğrencilerin kendilerine yakın hissettikleri etkinlikler değişkeni açısından PDR dördüncü sınıf öğrencilerinin, (yakın hissedilen müdahale yöntemleri- iki başlığı altında yer alan), somut hikaye anlatma/ öyküsel teknikler, güvengenlik eğitimi, sosyal beceri eğitimi, akılcı duygusal davranışçı terapi, A-B-C analiz, gerçeklik terapisi, çözüm odaklı yaklaşımlar vb. kulla-

nanların TEBSE'nin Somut Durumsal, Soyut ve Diyalektik Sistemik alt ölçeklerinden aldıkları toplam puanlarının daha yüksek olduğu görülmüştür. Psikolojik danışman eğitiminde, bazı danışan hikâyeleri oluşturulabilir. Danışan tepkilerinin ağırlıklı olduğu bu hikâyelere bakarak onların hangi bilişsel stili kullandıklarını anlamaya dayalı araştırmalar yapılabilir. Bu anlamda ölçme araçları geliştirilebilir.

Psikolojik danışman eğitiminde, özellikle Alan Çalışması/ Bireysel Psikolojik Danışma Uygulaması dersinde, psikolojik danışman adaylarının ve danışanlarının dört stili de kullanabilir hale gelmesi sağlanabilir. Bu amaçla, uygulama saatleri ve dersleri artırılabilir ve her bir stili belirlemeye yönelik uygulamalar yaptırılabilir.

Psiko-eğitsel beceri eğitimi programlarında farklı katılımcıların farklı bilişsel stillerinin olması gerçeğinden yola çıkarak psiko-eğitsel kökenli beceri eğitimlerinde her bir bilişsel stile uygun olacak türden etkinliklere ve örneklere yer verilmesi daha etkili olabilir.

Araştırmacılara Öneriler

Bu araştırma, Türkiye'deki psikolojik danışma ve

rehberlik programlarına devam eden dördüncü sınıf öğrencileriyle yapılmıştır. Gelecekteki çalışmalarda bu sınırlılığın da göz önüne alınarak çalışmakta olan ve/ya lisansüstü eğitim alan psikolojik danışmanların tercih ettikleri bilişsel stilleri belirlemek için benzer bir çalışma yapılabilir. Böylece karşılaştırmalı araştırmaların yapılması ve psikolojik danışman eğitiminde yeni düzenlemelerin yapılması, alınacak önlemlerin çeşitlendirilmesi açısından yararlı olabilir.

Ruh sağlığı alanında eğitim veren diğer bölümlerin öğrencilerine TEBSE uygulanıp tercih ettikleri bilişsel stiller belirlenerek karşılaştırmalı çalışmalar yapılabilir. Ruh sağlığı alanında çalışan diğer meslek elemanlarının tercih ettikleri bilişsel stiller belirlenebilir. Bilişsel stil tercihi konusunda alanlara göre karşılaştırmalı çalışmalar yapılabilir. TEBSE'nin farklı fakültelerdeki öğrencilere de uyarlanarak uygulanmasıyla karşılaştırmalı çalışmalar yapılabilir.

Yazışma Adresi: Ahu Arıcıoğlu, Pamukkale Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Psikolojik Danışma ve Rehberlik Anabilim Dalı, Denizli, Türkiye. e-posta: aaricioglu@pau.edu.tr

Kaynaklar

- Akkoyun, F. (1995). Psikolojik danışma ve rehberlikte eğitim programları ile iş ünvanı arasındaki problem: Bir gözden geçirme ve öneriler. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2(6), 1-28.
- Arıcıoğlu, A. ve Korkut Owen, F. (2008). "Adaptation and psychometric properties of preference inventory for cognitive styles". *Psikolojik Danışmanlıkta Küresel Talepler ve Yerel İhtiyaçlar Kongresi* (25- 27 Nisan 2008, İstanbul) Kongre Özet kitabı.
- Barrio, C. A., Myers, J. E., & Sweeney, T. J. (2006). Development and validation of a Preference Inventory of Cognitive/Emotional Styles. Unpublished reserach study report.
- Barrio Minton, C.A. & Myers J.E. (2008). Cognitive style and theoretical orientation: factors affecting intervention style interest and use. *Journal of Mental Health Counseling*, 30(4), 330-344.
- Cohen, J. (1992). Quantitative methods in psychology, A power primer, *Psychological Bulletin*, 112(1): 155-159.
- Gilligan, C. (1982). *In a different voice: psychological theory and women's development*. Cambridge, Mass: Harvard University Pres.
- Ivey, A. E. (1986). *Developmental therapy*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Ivey, A. E. (1991). *Developmental strategies for helpers individual, family, and network intervention California: Wadsworth, Inc., Belmont*.
- Ivey, A. E., Ivey, M. B., Myers, J. E., & Sweeney, T. J. (2005) *Developmental Counseling and Therapy. Promoting wellness over the lifespan*. Boston: Houghton Mifflin Company.
- Mocan Aydın G. (2007). Western models of counseling and psychotherapy within Turkey: crossing cultural boundaries. R Özyürek, F. Korkut Owen, D. W. Owen (Ed), *Gelişen psikolojik danışma ve rehberlik içinde* (ss.81-94). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Peseschkian, N. (1998). *Doğu hikâyeleriyle psikoterapi* (H. Fıfıloğlu, Çev.). İstanbul: Beyaz Yayınları.
- Sümbüloğlu, K. ve V. Sümbüloğlu (2002). *Biyoistatistik*, Ankara: Hatipoğlu Yayınları.
- Sweeney, T. J., Myers, J.E.,& Stephan, J.B. (2006). Integrating Developmental Counseling and Therapy assessment with Adlerian early recollections. *The Journal of Individual Psychology*, 62 (3), 251-269.
- Tabachnick, B. G.& Fidell L.S. (2001) *Using multivariate statistics*. Boston: Allyn & Bacon
- Voltan-Acar, N. (2004). *Ne kadar Farkındayım? Gestalt Terapi*. Ankara: Babil Yayınları.
- Voltan-Acar, N. (2006) *Grupla psikolojik danışma ilke ve teknikleri*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.